

Hizkuntzarekiko komunitatearen gizarte erantzukizuna mundu globalizatuan: garapenerako indar-ideia berria

(The community social responsibility about languages in the globalized world: new driving idea for the development)

MARKO JUANIKORENA, J. Inazio
Euskal Herriko Unib. (UPV/EHU). Filosofia eta Hezkuntza
Zientzien Fak. Tolosa hiribidea, 70. 20018 Donostia
inazio.marko@ehu.es

Komunikazio honen helburua honako hau izango da: enpresa munduan garatu den Enpresen Gizarte Erantzukizunaren kon zteptuari helduz, eta hizkuntzarekiko enpresen gizarte erantzukizuna kontzeptuarekin lotuz, egungo mundu globalizantean kontzeptu horiek hedatzearen eta, Komunitatearen Gizarte Erantzukizuna indar-ideia berria sortuz, organizaziotik komunitate-ramatearen garrantziaz eta bideragarritasunaz hausnartzea.

Giltza-Hitzak: Komunitatea. Normalkuntza. Erantzukizuna. Globalizazioa. Balioak. Berrikuntza.

Partiendo del concepto de responsabilidad social de las empresas deduciremos el de responsabilidad social de las empresas con respecto a la lengua, y aplicando dichos conceptos en el mundo globalizado actual crearemos la nueva idea motriz de responsabilidad social de la comunidad. El objetivo de esta comunicación consiste en reflexionar sobre la importancia y la viabilidad de trasladar ese último concepto del ámbito organizativo al social.

Palabras Clave: Comunidad. Normalidad. Responsabilidad. Globalización. Valores. Innovación.

À partir du concept de responsabilité sociale des entreprises, nous déduisons celui de responsabilité sociale des entreprises quant à la langue, et en appliquant ces concepts dans le monde globalisé actuel, nous créerons la nouvelle idée motrice de responsabilité sociale de la communauté. L'objectif de cet exposé consiste à réfléchir sur l'importance et la viabilité de transférer ce dernier concept du domaine organisationnel au secteur social.

Mots Clés: Communauté. Normalisation. Responsabilité. Mondialisation. Valeurs. Innovation.

1. KOMUNIKAZIOAREN XEDEA

Komunikazio honen helburua, egungo gizartean hain ezaguna egin den globalizazioaren testuinguruan enpresa munduan hedatu den *Enpresen Gizarte Erantzukizuna* kontzeptuarekin bat eginez hizkuntzen normalizazioaren esparruan garatu den *Hizkuntzarekiko Enpresen Gizarte Erantzukizuna* kontzeptu egokituaren ildotik, kontzeptu hori organizazioen alorretik komunitatearen alorrera eramatearen garrantziaz eta bideragarritasunaz hausnartzea eta *Komunitatearen Gizarte Erantzukizuna* eta *Hizkuntzarekiko Komunitatearen Gizarte Erantzukizuna* indar-idea berrien proposamena azaltzea.

2. GIZARTE GLOBALIZATUA: ONURAK ETA ARRISKUAK

Denok dakigun moduan, egun bizi dugun gizartearen ezaugarri nagusienetakoa globalizazioa deitu izan den fenomeno da. Mundializazio gisa ere ezagutzen den globalizazioa, berriz, garapen eta aldaketa teknologikoez eta ekonomikoez gizarte modernoaren egituretan eta bizi moduetan eragindako aldaketa prozesu sakon bat da; norbanakoen, taldeen, enpresen eta herrialdeen arteko harremanak eta trukeak ugaltzea ekarri duen prozesua, eta ondorioz, munduko eskualdeen arteko lotura politikoak, ekonomikoak, kulturalak eta sozialak biziki areagotzea ere bultzatu duen aldaketa prozesua.

Globalizazioa onurak ekarri ditu gizakion bizitzan, hori ukazina da. Egun, inoiz ez bezala, munduan sortzen den informazioa edota ezagutza erraz eskuratzeko eta zabaltzeko aukera dago, hurbilera eta urrunera elkarrekin komunikatzeko bide azkarrak daude, eta, munduko bazter guztietako produktu ezberdinak eskura ditugu nahierara (batez ere ekonomikoki aurreratutako herrialdeetan).

Baina globalizazioak arriskuak edota kalteak ere sortzen ditu, bereziki bi arlotan, aspektu ekonomikoekin zer ikusia duen arloan eta aspektu kulturalekin zer ikusia duen arloan:

- Batetik, ekonomiaren liberalizazioak, merkatuen nazioartekotzeak eta multinazionalen hazkundeak pertsonen eta inguruneen babes sozialerako baldintzak ahultzeko arriskua areagotu du.
- Bestetik, berriz, erabat interkonektatutako gizartean komunikabide eta kultur industria ahaltsuek duten zabalkunde ahalmenaren eraginez, botere politiko-ekonomiko jakin batzuekin lotutako kultur balioak inposatzeko eta homogeneizazioarako patroik kulturalak munduan zehar hedatzeko joera areagotu da.

3. ARRISKUEI AURRE HARTZEN: ENPRESEN GIZARTE ERANTZUKIZUNA

Aspektu ekonomikoekin zer ikusia duen arloari gagozkiolarik, merkatuen desregulazioaren eta ekonomiaren liberalizazioaren testuinguru horretan, eta aipatu arrisku sozialei aurre egin asmoz, duela jada urte batzuk enpresek gizartean betetzen duten funtzioaz eta duten erantzukizunaz ikuspegi berri bat zabaltzen hasi zen eta, horrela, enpresek gizartearen ongizateari eta ingurunearen garapenari lagunduko dieten helburuak bereganatzearen beharraz eta komenigarritasunaz hitz egiten hasi zen.

Ildo horretan garatutako hainbat ekimen instituzional garrantzitsu azpimarra daitezke. Esate baterako, 1999an Kofi Annan Nazio Batuen Erakundeko idazkari nagusiak enpresen alorrean jokabide etikoak sustatzea eta indartzea bultzatzen duen ekimen bat aurkeztu zuen, Munduko Ituna deitua izan dena. Borondatezko izaera duen Munduko Ituna ekimen horrek hazkunde iraunkorra eta erantzukizun zibikoa enpresen lidergo konprometituaren eta sortzailearen bidez sustatzeko esparru orokorra eratzeko xedea bilatzen du eta, bide horretan, oinarritzko hamar printzipioren ezarpena bultzatzen du: ustelkeriaren aurkako borrokan eta ingurugiro, lan zein gizarte eskubideetan funtsatutako hamar printzipio.

Ildo beretik, Europako Batzordeak 2000. urtean enpresen erantzukizun soziala aldarrikatu zuen eta 2001ean Liburu Berdea argitaratu eta EGEn (Enpresen Gizarte Erantzukizunaren) sustapenerako prozesua abiatzea erabaki zuen.

Zer da Enpresen Gizarte Erantzukizuna? Europako Batzordearen Liburu Berdeak definitzen duenaren arabera, enpresen gizarte erantzukizuna enpresek bere interlokutoreekiko harremanetan eta jarduera komertzialetan gizarte eta ingurugiro alorreko ardurak bereganatzea eta txertatzea da. Nazioarteko 75 enpresek eta beste 27 erakunde estatalek osatzen duten CSR Europe (Corporate Social Responsibility) erakundeak dionaren arabera, enpresek bi erantzukizun mota dute: bata komertziala, negozioetan arrakasta edukitzearekin zer ikusia duena, eta bestea soziala, komunitatean eta gizartearen bete beharreko funtzioarekin zer ikusia duena. Esan nahi baita, enpresek erantzukizuna dutela beren jarduerak lan arloan, gizartearen arloan eta ingurugiroaren arloan sortzen dituzten inpaktuei dagokionean.

Erantzukizun horrekin, bestalde, enpresei aukera zabaltzen zaie giza eskubideekiko, ingurugiroaren jasangarritasunarekiko edota beste hainbat eskubide sozial, kultural eta ekonomikoekiko duten errespetua eta konpromisoa erakusteko eta horrela, bide horretan sakonduz, enpresek gizartearen duten posizioa hobetu dezakete.

3.1. Hizkuntzarekiko Enpresen Gizarte Erantzukizuna

Bestalde, enpresa osatzen duten pertsonen eta kokatua dagoen gizartearen ezaugarri sozial eta kulturalen garapenarekiko erantzukizunean sakonduz, eta normalizazio prozesuan diren berezko hizkuntza gutxiagotuak dituzten gurea bezalako herri eta komunitateetan, enpresen gizarte erantzukizunaren esanahia eta filosofia zabaltzen ari da, bertako hizkuntzaren garapen normalizatzailaren aldeko ikuspegiak eta edukiak bereganatuz eta Hizkuntzarekiko Enpresen Gizarte Erantzukizuna dei genezakeen kontzeptua atonduz.

Gero eta gehiago dira bere gizarte erantzukizunaren baitan hizkuntzarekiko erantzukizunaren ikuspegi hori bereganatzen ari diren eta bere jardun praktikoan dinamika positiboak gauzatzen ari diren enpresak. Adibide bat aipatuarren, Gipuzkoako Geysen enpresak 2004ean kanpo ebaluaziorako prestaturiko EFQM memoriaren hainbat ataletan bereganatu duen gizarte erantzukizuna praktikan nola aplikatu duen eta hizkuntzaren normalizazioarekin nola lotzen duen azaltzen du, eta pertsoneri buruzko 3. atalean horrela dio:

«3e. Recompensa, reconocimiento y atención a las personas de la organización:

...Concienciación e Implicación en aspectos de Seguridad y Salud Laboral, Medioambiente y Responsabilidad Social.

...

Asimismo, fomentamos al concienciación e implicación en temas de responsabilidad social a través de prácticas integradas en nuestra actividad cotidiana, como por ejemplo:

...

- Elaboración de un Plan de Euskaldunización de las personas de Geysler y creación de la estructura de gestión correspondiente (Comité de Euskara cuyo coordinador es el Director de Personal, Grupos de Uso y Grupos de práctica verbal)» (Geysler, 2004: 24)

Hizkuntzarekiko enpresen gizarte erantzukizuna operatibizatzeko modu ezberdinak egon daitezke. Modu bat aurreko adibidean azaltzen dena izan daiteke, kasu horretan enpresak hizkuntzarekiko gizarte erantzukizuna bereganatu eta EFQM ebaluaziorako memoriaren bidez operatibizatzera iristen da. Beste modu bat GRI (Global Reporting Initiative) Gidaren egokitzea eta aplikatzea izan daiteke. GRIren gida da gizarte erantzukizunaren sistematizaziorako gaur egun hedatzen ari den tresna nagusienetakoa eta enpresa garrantzitsu asko erabiltzen duten euren gizarte erantzukizuna egituratzeko eta memorieta azaltzeko. Gida horretan, hainbat argibide eta adierazle multzo bat jasotzen dira erantzukizunarekin lotutako jarduerak egituratzeko eta beren jarraipena operatibizatzeko. Adierazle horietako hainbatetan, berriz, hizkuntzarekin zer ikusia duten eduki-adierazleak jaso ditzakegu beren esanahia horretarako aukera ematen baitu. Hori eginez, ondoko taulan azaltzen den moduan osatuko lirateke GRI Gidaren adierazleak hizkuntza parametroekin egokitu ondoren:

ADIERAZLEAK GRI ren GIDAN			ADIERAZLEAK HIZKUNTZA PARAMETROEKIN OSATUTA
ARLOA	KATEGORIA	ASPEKTUA	HIZKUNTZA PARAMETROAK
Gizartea	Lan jarduera	Lan harremanak	Harremana zein hizkuntzatan gauzatzen da. Zein da langileen berezko edo nahikunde hizkuntza.
		Aniztasuna eta berdintasuna	Hizkuntza aniztasunaren errekonozimendua.
	Giza eskubideak	Diskriminaziorik ez	Hizkuntza eskubideen eta nahikundearen bermea.
		Herri indigeneen eskubideak	Euskararen ofizialtasuna. Bertako eta nazioarteko legedia.
	Gizartea	Komunitatea	Laguntza komunitatearen hizkuntza garapenari.
	Produktuen erantzukizuna	Produktuak eta zerbitzuak	Zein hizkuntzatan eskaintzen dira. Kontsumitzaileen hizkuntza eskubideak nola bermatzen dira.
Marketing		Publizitatean komunikazioa zein hizkuntzatan gauzatzen da.	

4. ARRISKUEI AURRE HARTZEN: KOMUNITATEAREN GIZARTE ERANTZUKIZUNA

Globalizazioaren aspektu ekonomikoetatik eratorritako arriskuei aurre egiteko Enpresaren Gizarte Erantzukizunaren filosofia sortu den moduan eta filosofia horrek hizkuntzarekiko Enpresen Gizarte Erantzukizunaren planteamenduak zabaldu dituen moduan, aspektu kulturelekin zer ikusia duen arloari gagozkiolarik, eta globalizazioaren homogeneizaziorako kultur aspektuetatik eratorritako arriskuei aurre egiteko, Komunitatearen Gizarte Erantzukizuna indar-idea berria sortzearen aldeko proposamena luzatzen dugu, eta horren zabalpen gisa, hizkuntzarekiko Komunitatearen Gizarte Erantzukizunaren planteamenduetan sakontzearen aldeko proposamena.

Zer ulertzen dugu komunitateaz? Jasotzen dugun ikuspuntuaren arabera, komunitatea gizarte-ekosistema bat da, hau da, lurralde sozio-kultural jakin batean kokatzen den espazio naturala. espazio horretan kokatzen den gizarte-ekosistema hori bere sustrai eta patroikulturetan auto-errekonoizitzen den gizarte-talde bateko pertsonen sozializaziorako gune positiboa izango da, eta etorkizuneko gizarte-eraikuntzarako auto-kontzientzia eta pertsonalitate propioa duen gizarte-sistema oso bat osatuko du. Hau da, mundu globalizantean erantzukizunez ezaugarri eta marka propioak garatuko dituen komunitatea izango da.

Komunitatearen Gizarte Erantzukizuna, berriz, honako hau izango litzateke: komunitatearen kide garen pertsona eta gizarte-talde ezberdinek, legeek eta arauak agintzen dutenaz harago, komunitateren ekosistema osoaren garapen jasangarri eta harmonikoarekin dugun Gizarte Erantzukizunaz kontzientzia hartzea, eta bakoitzak, ardura dugun era guztietako 'gizarte-instituzioetan' (etxean, lagunartean, kirol/kultur taldean, lanean, ikastaldean, ardura politikoetan, instituzioetan ...) modu aktibo eta positiboan eragitea.

Ulertzen baita ekosistema ez dela soilik gugandik aparte dagoen 'natura' hori; aitzitik, bizi dugun espazioaren ingurunean agertzen den ekosistema naturalarekin batera guk geuk ere ekosistema soziala eta kulturala osatzen dugu. Eta ekosistema horren biziraupen eta garapenarekin erantzukizuna dugu.

4.1. Hizkuntzarekiko Komunitatearen Gizarte Erantzukizuna

Gizarte-ekosistema konstruktua konplexua izanik, elementu biologiko eta sozio-kultural ezberdin askorekin osatzen da. Elementu horien artean garrantzitsuenetako bat hizkuntza da.

Ekologiaren ikuspuntuari jarraikiz, hizkuntzak ere testuinguru ekosistemiko jakinetan kokatzen diren entitateak dira. Horrek esan nahi du hizkuntzen eguneroko existentzia eta garapena ekosistemaren parte hartzen duten elementu ezberdinen arteko oreka dinamikoaren menpe dagoela. Horrela, biologia-espeziekin gertatzen den bezalaxe, testuinguru espeziaren (edo hizkuntzaren) garapenerako ingurune natural bizigarria edo baliaezintasuneko ingurune kaltegarria gerta daiteke. Zentzu horretan, hizkuntzaren ekologiaren ikuspuntutik jasangarritasunarekin lotutako hizkuntzen garapen iraunkorrez hitz egin daiteke.

Euskararen kasuan, bere testuinguruko ekosistema Euskal Herriko espazioan kokatzen den komunitatea da. Ez dauka besterik munduan.

Edozein ekosistemak, biziraungo badu, habitat barruko elementuen garapenerako baldintza objektiboak eta elementuen arteko oreka behar du, bestela apurtu eta desagertu egingo da. Gai horretan gizakiok ardua handia dugu. Pertsona eta komunitate gisa bizi dugun ekosistema osoaren garapen jasangarri eta harmonikoarekin dugun Gizarte Erantzukizuna ez da hautabide pertsonal hutsa.

Egon badaude ardua eta konpromiso sozialak eskubide pertsonalen gainetik daudenak. Hori zenbait kasutan erraz ulertzen eta asimilatzen da; esate baterako, parke natural batean nire kotxea ezin garbitu izatea, kotxea garbitzeko dudan esku-bidearen gainetik dago. Eta ez da soilik lege kontua, erantzukizunaren kontzientzia ere bada. Printzipio bio-etiko horri jarraikiz, eta komunitateak osatzen duen gizarte-ekosistemaren baitako hizkuntzaren planora eramanda, planteatu daiteke bizi dugun ekosistemako hizkuntzaren garapen jasangarria, kontzeptualki pertsonen balizko 'eskubide' partikularren gainetik dagoen erantzukizun komunitarioa ere badela.

Eta horrek guztiak Hizkuntzarekiko Komunitatearen Gizarte Erantzukizunaren kontzeptua sortzera eta proposatzera garamatza. Kontzeptu bat, gorago definitu dugun Komunitatearen Gizarte Erantzukizuna kontzeptuarekin elkar lotuta agertzen dena eta horrela definitzen duguna: *Hizkuntzarekiko komunitatearen gizarte erantzukizuna, komunitateko kide garen pertsona eta gizarte-talde ezberdinek, legeek eta arauak agintzen dutenaren haratago, komunitateren ekosistemaren baitako hizkuntzaren garapen jasangarri eta harmonikoarekin dugun gizarte erantzukizunaz kontzientzia hartzea, eta bakoitzak, gure ardurapeko gizarte-portaeretan eta gizarte-instituzioetan modu aktibo eta positiboan koherentziaz jardutea eta eragitea izango da.*

5. BIBLIOGRAFIA

- AYESTARAN, Ignacio, et al. Filosofía en un mundo global. Barcelona: Anthropos, 2008; 204 orr.
- BASTARDAS, Albert. Soziolinguistika eta hizkuntzaniztasuna ekologia konplexutik abiatutako hurbilketa. (on-line). http://www.euskara.euskadi.net/r59-bpeduki/eu/contenidos/informacion/artik31_1_ekologia_09_05/eu_ekologia/adjuntos/Bastardas-eus.pdf. (2009/08/25ean irakurria).
- BASTARDAS, Albert. Cap a una sostenibilitat lingüística. Barcelona: Angle Editorial, 2005; 71 orr.
- CANYELLES i PASTÓ, Josep M. Llengua i responsabilitat social de les empreses. *Llengua i Us* (39): 16-21, 2007.
- CASTELLS, Jose Manuel. El hecho diferencial de Vasconia. Evidencias e incertidumbres. Donostia: FEDHAV, 2007; 208 orr.
- . La sociedad red: una visión global. Madrid: Alianza Editorial, 2006; 557 orr.
- EUROPAKO Batzordea (Nº COM(2001) 366 final): Libro verde. Fomentar un marco europeo para la responsabilidad social de las empresas Bruselas: Europako Batzordea, 2001.
- IRIZAR, Abel. Proposamen ekolinguistiko bat Fagor E.E. nazioartekotzerako. (on-line). <http://www.soziolinguistika.org/eu/node/3769>. (2009/09/07an irakurria).
- MARKO, J. Inazio. Gizarte Erantzukizuna Organizazioetan eta Hizkuntza. VI. Euskal Soziologia Kongresuan aurkeztutako komunikazioa, Bilbo, 2004.
- MATTELART, Armand. Diversidad cultural y mundialización. Barcelona: Paidós, 2005; 177 orr.
- RIBAS, Natalia. El debate sobre la globalización. Barcelona: Bellaterra, 2002; 149 orr.